

УДК: 334.73; DOI: 10.31388/2519-884X-2020-42-12-17

Васильченко О.О., ст. викладач,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
Баєва О.І., к.е.н, доцент,
Національний фармацевтичний університет, м. Харків

КОНСАЛТИНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ: МІКРОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. В статті досліджено мікроекономічні аспекти забезпечення розвитку консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму. Доведено значущість стимулювання активізації туристичної діяльності в сільській місцевості як позитивного соціально-економічного фактору. Висвітлено особливості організації консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму. Обґрунтована важливість підвищення кваліфікаційного рівня суб'єктів малого підприємництва в сільській місцевості. Відмічено тісний характер взаємозв'язку між рівнем професійної освіти керівництва сільських господарств та його загальною конкурентоспроможністю. В статті визначено основні напрямки здійснення консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму та обґрунтовано специфіку їхньої реалізації в межах даного галузевого напрямку.

Ключові слова: туристична діяльність, консалтинг, зелений туризм, рекреаційні послуги, кадровий потенціал.

JEL code classification: D10, D13, D19

Vasylchenko O.O., Senior Lecturer,
Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University
Baeva O.I., Associate Professor,
National Pharmaceutical University, Kharkiv

GREEN TOURISM CONSULTING ACTIVITIES: A MICROECONOMIC ASPECT

Abstract. Introduction. The current stage of development of the domestic economic model is characterized by the increasing importance of small forms of economic activity as a factor of certain stabilization in the conditions of socio-economic crisis. Under these conditions, research into the directions of development of the regional economy, domestic markets of goods and services, stimulating the growth of domestic demand for these products become especially relevant. Given these circumstances, in our opinion, it is extremely important to study the directions of ensuring the effective functioning of small forms of economic activity in the system of rural territories, one of which is green tourism. The issues of increasing the level of information support for the subjects of green tourism have been proved. One of these areas is the intensification of consulting activities in order to meet the information needs of the representatives of this sector.

The purpose of this article is to investigate the peculiarities of consulting activities in the field of green tourism, taking into account the microeconomic features of the functioning of these entities.

Results. The results of the study proved the necessity of scientific approaches to determining the directions of consulting activity in the field of green tourism. It is noted that the positioning of personal peasant farms or farms as subjects of tourism has both positive and negative sides. Positive aspects include (if successful implementation of appropriate measures) the possibility of diversification of rural economic activity, improvement of the general socio-economic situation in the system of rural territories, suspension of depopulation processes, etc. At the same time, there are problems caused by the unwillingness of the vast majority of farmers to dramatically change the vector of specialization, as well as the fact that the vast majority of personal peasant farms operate on a consumer basis. The main factors of influence on the nature of consulting activity in the field of green tourism are defined in the article.

Conclusions. The features of organization of consulting activity in the field of green tourism are considered in the article. The importance of this area of tourism business for providing socio-economic development at the national and regional levels has been proved. The role of consulting activity as an important component of competitive functioning of tourist sites in rural areas, whose resource base is a family form of business, is substantiated. The main problems of realization of the system of consulting services in the field of green tourism are highlighted. The necessity of formation

of the personnel support system for development of tourism activity on the basis of small forms of rural entrepreneurship has been proved. The main directions of consulting in the field of green tourism are formulated, as well as their goals and ways of achievement.

Keywords: *tourism, consulting, green tourism, recreational services, human resources.*

Постановка проблеми. Сучасний етап становлення вітчизняної економічної моделі характеризується зростанням значущості малих форм господарської діяльності як фактору певної стабілізації за умов соціально-економічної кризи. Більше того, глобальні потрясіння, які стали результатами вірусної пандемії, ставлять під сумнів ефективність та безальтернативність тотальної інтеграції в світовий економічний простір як єдиного способу розбудови національного господарського механізму. За цих умов набувають особливої актуальності дослідження напрямків розвитку регіональної економіки, внутрішніх ринків товарів та послуг, стимулювання зростання внутрішнього попиту на дану продукцію. Враховуючи дані обставини, надзвичайно важливим, на нашу думку, є дослідження напрямків забезпечення ефективного функціонування малих форм господарської діяльності в системі сільських територій, однією з яких є зелений туризм.

Слід відмітити, що дана форма самореалізації населення (перш за все, сільського) являє собою надзвичайно перспективний шлях стимулювання регіонального економічного розвитку, оскільки невід'ємною складовою конкурентоспроможного туристичного бізнесу є системність, взаємопов'язаність із іншими галузевими напрямками (зокрема, виробнича та соціальна інфраструктура). Стосовно зеленого туризму треба додатково вказати на необхідність наявності екологічно чистого сільськогосподарського виробництва як специфічної складової процесу продовольчого забезпечення клієнтів.

Водночас слід відмітити, що, незважаючи на порівняно незначні матеріально-технічні затрати, зазначений напрям сфери послуг містить в собі значний потенціал як форма самозайнятості населення, оскільки відповідний ринок, особливо в регіональному аспекті, знаходиться лише в стані формування. До проблем забезпечення ефективного розвитку зеленого туризму слід віднести, понад усе, низький рівень інформаційної інфраструктури, а також невирішеність кадрового

питання. Кваліфікація переважної більшості осіб, які потенційно готові займатися даним видом діяльності, не відповідає належним критеріям. Також фактично відсутній єдиний науковий підхід відносно ідентифікації його місця в системі національних соціально-економічних відносин, незадовільним є існуючий методичний інструментарій щодо оцінки результативності функціонування суб'єктів зеленого туризму.

Приймаючи до уваги зазначені факти, на нашу думку, актуальними стають питання підвищення рівня інформаційного забезпечення суб'єктів зеленого туризму. Одним з таких напрямків є активізація консалтингової діяльності з метою задоволення інформаційних потреб представників даного галузевого напрямку, а також бажаючих самореалізуватися в ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку туристичної діяльності, зокрема проблематика розвитку зеленого туризму розглядалася в роботах В.Г. Грановської, Л.В. Забуранної, М.Й. Маліка, Так зокрема М.Й. Малік досліджував роль зеленого туризму як фактору забезпечення ефективного функціонування малих форм підприємництва в системі сільських територій [8].

Теоретичні, методологічні та практичні засади інформаційного забезпечення діяльності суб'єктів підприємницької діяльності вивчалися в роботах В.Л. Іноземцева, С.В. Кальченка, І.Коблянської та ін. Зокрема В.Л. Іноземцевим сформульовані організаційно-економічні особливості функціонування суб'єктів господарської діяльності в умовах постіндустріального інформаційного суспільства, висвітлено специфіку майнових та управлінських відносин, що виникають в процесі використання інформації як базового фактору виробництва [5].

В працях С.В. Кальченка обґрунтовується необхідність створення механізму кадрового забезпечення як невід'ємної складової малих форм аграрного виробництва, зокрема сформульовані концептуальні засади формування

системи підготовки фахівців для селянських господарств [6]. Разом із цим, на нашу думку, потребують подальшого вивчення питання надання належної інформаційної підтримки розвитку зеленого туризму як однієї з форм малого підприємництва.

Метою статті є дослідження особливостей здійснення консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму, враховуючи мікроекономічні особливості функціонування даних суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. Слід відзначити, що термін «консалтинг» охоплює широке коло галузей та видів діяльності та являє собою надання інформаційних послуг в сфері управління. Виникнувши і сформувавшись як самостійний напрямок в США на початку ХХ ст., активний розвиток отримав у 60-х роках. В цей період в розвинених країнах світу індустріальна макроекономічна парадигма почала остаточно поступатися місцем інформаційній, створюючи підвалини становлення моделі «економіки знань». У «Європейському довіднику консультантів» визначено 8 груп консалтингових послуг, які об'єднують в себе понад 80 різновидів.

1. Загальне управління.
2. Адміністрування.
3. Фінансове управління.
4. Управління кадрами.
5. Маркетинг.
6. Виробництво.
7. Інформаційна технологія.
8. Консалтинг в міжнародному бізнесі.
9. Спеціалізовані послуги. [7]

І хоча, на нашу думку, окремі різновиди певною мірою дублюють одна одну, все-таки наведений перелік свідчить про широкий потенціал консалтингу як специфічної складової національної сфери послуг, його значущість для забезпечення ефективного функціонування туристичного бізнесу, зокрема зеленого туризму. Слід відзначити, що дотепер недостатньо врегульованими залишаються питання нормативно-правової регламентації даного виду діяльності, статусність його суб'єктів, характер обов'язків перед клієнтами та взаємовідносин із представниками державних інститутів влади та фінансового контролю.

Так, зокрема, чинним законодавством вводяться поняття «агротуризм» та «екоту-

ризм» (останній термін ототожнюється із дефініціями «зелений туризм» та «природничий туризм»). Агротуризм являє собою форму сільського туризму, яка безпосередньо пов'язана з селянським (фермерським) господарством, що одночасно надає послуги з проживання та харчування, знайомить із сільськогосподарською діяльністю, традиціями та звичаями даного регіону. Розрізняють дві основні форми агротуризму: наймання помешкання з обслуговуванням безпосередньо в межах господарства або розміщення на нічліг з самообслуговуванням на землях, що належать до господарства (кемпінги та намети) [4].

М.Й. Малік та Л.В. Забуранна пропонують застосовувати дефініцію «сільський аграрний туризм», під яким розуміється вид туризму, що передбачає тимчасовий виїзд особи з місця проживання в сільську місцевість із залученням приватного сектору для розміщення з метою відпочинку, регенерації та (чи) релаксації [8].

Водночас слід відзначити, що позиціонування особистих селянських господарств або фермерських господарств як суб'єктів туристичної діяльності має позитивні та негативні сторони. До позитивних аспектів треба віднести (у випадку успішності реалізації відповідних заходів) можливість диверсифікації господарської діяльності на селі, поліпшення загальної соціально-економічної ситуації в системі сільських територій, призупинення процесів депопуляції тощо. Разом із цим виникають проблеми, обумовлені неготовністю переважної більшості фермерів різко змінювати вектор спеціалізації, а також тим, що переважна більшість особистих селянських господарств функціонують на споживчих засадах.

Розглядаючи сучасні аспекти розвитку національного зеленого туризму, нами виділено наступні фактори, які визначають сучасні особливості організації консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму.

1. Загальносвітові тренди. До них слід віднести як макро-, так й мікроекономічні процеси, обумовлені активним розвитком моделі інформаційного суспільства. Конкретний вираз це знаходить у посиленні глобалізаційних тенденцій, формування єдиних світових ринків засобів виробництва, трудо-

вих ресурсів, товарів та послуг. На рівні країни спостерігається активізація ролі малих форм господарювання, особливо в тих видах діяльності, де основою розвитку є інноваційні технології та інформаційний капітал, консалтингові послуги зокрема.

2. Специфіка функціонування національної господарської системи. Сучасний етап характеризується системною кризою переважної більшості складових вітчизняної економіки внаслідок дії комплексу внутрішніх та зовнішніх факторів. В результаті занепаду низки галузей промисловості, зростання рівня безробіття відбувається активний пошук нових способів відновлення регіональної економіки. Майбутні негативні наслідки лібералізації земельних відносин можуть відповідним чином вплинути на стан розвитку вітчизняного фермерства як майже єдиної форми селюформуючого аграрного підприємства. За цих умов набуває особливого значення пошук альтернативних напрямів самореалізації соціально активного сільського населення. Одним з них, на нашу думку, є зелений туризм.

3. Особливості галузевого розвитку. В даному випадку доцільно розглядати одночасно характер розвитку консалтингової діяльності та сільського туризму в комплексі. З одного боку, попит на інформаційно-консультативні послуги з боку суб'єктів малого бізнесу поступово зростає, хоча і меншими темпами, ніж очікувалося. Переважна більшість дрібних підприємців не готова розглядати знання як товар, що з часом може втрачати свою актуальність. Цим певною мірою обумовлені їх численні претензії до системи вищої школи відносно застарілості змісту освітніх програм, їхньої невідповідності конкретним умовам конкретного підприємства. Водночас існують суттєві складності щодо надання консалтингових послуг для сфери сільського зеленого туризму, оскільки методика оцінки результативності діяльності сімейних форм господарювання значною мірою відрізняється від аналогічних підходів класичного суб'єкта підприємницької діяльності. Відсутність належного методичного інструментарію також знижує рівень практичної корисності відповідних рекомендацій.

4. Психологічні аспекти сільського підприємства. Слід відмітити, що для пере-

важної більшості власників аграрного бізнесу, які проживають в сільській місцевості та приймають безпосередню участь у господарській діяльності, характерна певна консервативність щодо питань диверсифікації власних ресурсів, розширення спектру підприємницької активності тощо. Обраний ними вектор розвитку (у переважній більшості, вирощування зернових та технічних культур на орендованій землі) вважається селянами оптимальним способом використання наявних ресурсів, а тому не потребує змін. Саме тому забезпечення інтересу серед представників вітчизняного селянства до зеленого туризму як форми альтернативної підприємницької активності потребує попередньої інформаційної роботи.

В цьому аспекті набувають особливої значущості питання підвищення професійно-кваліфікаційного рівня потенційних учасників туристичного бізнесу. Виникає потреба у наданні їм попередньої системної інформації щодо специфіки зеленого туризму, основних принципів його організації та проблем, із якими стикають в процесі надання даного різновиду рекреаційних послуг. Слід відзначити, що, хоча наявність диплому про освіту автоматично не підвищує рівень прибутковості діяльності підприємницької структури, існує чітка залежність між рівнем кадрового забезпечення селянських господарств та їхньою результативністю. Так, зокрема, за результатами досліджень які проводилися серед голів фермерських господарств Запорізької області, доведено, що найбільшого ефекту було досягнуто в тих підприємницьких структурах, голови яких мали повну вищу або загальну середню освіту. При цьому зазначається, що в господарствах, де керівництво мало повну вищу освіту, більшою мірою робилася ставка на власні трудові ресурси, а не на залучені. [2]

Приймаючи до уваги дані обставини, нами було визначено основні напрями розвитку консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму (табл.1). Вона являє собою взаємопов'язану систему цілей та завдань, що необхідно вирішувати для забезпечення успішної співпраці усіх представників даного напрямку рекреаційної діяльності із консалтинговими службами. В межах реалізації поставлених завдань сформульовано три ос-

новні напрямки: організаційно-економічний, техніко-технологічний та соціально-економічний. Характер співпраці між консалтинговою структурою та туристичною фірмою в межах кожного з них обумовлений не тільки змістовною сутністю конкретних рекомендацій (підвищення продуктивності праці, удосконалення маркетингової стратегії тощо), а й специфікою їх запровадження в сфері рекреаційних послуг.

Так організаційно-економічний напрям передбачає оптимізацію системи управління господарською діяльністю, удосконалення мотиваційного механізму, розвиток маркетингового напрямку тощо. Особливо слід відзначити той факт, що дотепер фактично не існує єдиних підходів щодо забезпечення ефективного матеріального стимулювання активності членів сімейного бізнесу.

Таблиця 1

Напрями організації консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму*

Найменування напрямку	Мета	Завдання	Очікувані результати
Організаційно-економічний	Забезпечення ефективного функціонування суб'єкта господарювання в коротко-, середньо-, та довгостроковому періоді	Оцінка загального стану організаційно-управлінської діяльності фірми, планування тактичного та стратегічного розвитку, надання працівникам відповідних знань та навичок	Підвищення рівня маркетингової діяльності, системи управління, мотивації праці в межах конкретної фірми
Техніко-технологічний	Підвищення рівня ефективності використання наявних ресурсів	Отримання практичних навичок з використання сучасних технічних засобів та технологічних схем, отримання інформації щодо сучасних напрямів техніко-технологічного розвитку	Максимальна адаптація наявного ресурсного потенціалу у відповідності до сучасного техніко-технологічного забезпечення
Соціально-економічний	Адаптація економічної діяльності суб'єкта господарювання до існуючих соціальних потреб і стандартів	Забезпечення функціонування суб'єктів сільського туризму у відповідності до принципів сталого розвитку	Інтеграція суб'єкта господарювання в систему регіональних соціальних, екологічних, культурних відносин

*Джерело: авторська розробка

В межах техніко-технологічного напрямку передбачається максимально можливе розкриття рекреаційних можливостей наявних природних ресурсів, підвищення рівня екскурсійних та анімаційних послуг тощо. Слід відмітити, що туристичний бізнес значною мірою орієнтується на формування позитивного іміджу шляхом здійснення зовнішнього ефекту. Це, в свою чергу, передбачає відповідний моніторинг сучасних форм та методів роботи в рекреаційній сфері. Окремо слід

зупинитися на соціально-економічному напрямку, оскільки його змістова сутність корелює із рекреаційною та культурно-просвітницькою функціями зеленого туризму і передбачає активну участь суб'єктів господарювання у відповідних аспектах життєдіяльності місцевих громад. В даному випадку мова йде про сприяння процесу сталого розвитку на загальнонаціональному та регіональному рівнях, стимулювання реалі-

зації моделей соціально відповідної поведінки (зокрема, в екологічному плані).

Висновки. В статті розглянуто особливості організації консалтингової діяльності в сфері зеленого туризму. Доведено значущість даного напрямку туристичного бізнесу для забезпечення соціально-економічного розвитку на загальнонаціональному та регіональному рівнях. Обґрунтовано роль консалтингової діяльності як важливої складової конкурентоспроможного функціонування

туристичних об'єктів в сільській місцевості, ресурсною базою яких є сімейна форма господарювання. Висвітлено основні проблеми реалізації системи консалтингових послуг в сфері зеленого туризму. Доведено необхідність формування системи кадрового забезпечення для розвитку туристичної діяльності на базі малих форм сільського підприємництва. Сформульовано головні напрями консалтингу в сфері зеленого туризму, а також визначено їхні цілі та способи досягнення.

Список літератури:

1. Грановська В.Г., Аleshchenko Л.О. Агротуризм як інструмент диверсифікації діяльності агроформувачів Економіка АПК. 2019. № 12. С. 28
2. Єременко Д. В. Конкурентоспроможність фермерських господарств України: теорія, методологія, практика: [монографія]. Мелітополь, 2017. 310 с.
3. Забуранна Л.В. Зарубіжний досвід розвитку сільського зеленого туризму. Економіка АПК. 2011. № 6. С.178-183.
4. Закон України «Про особисте селянське господарство» № 742 від 15.05.2003р. URL: <http://konesh.ru/zakon-ukrayini-pro-osobiste-selyanseke-gospodarstvo-stranica-4.html> (дата звернення 22.04.2020).
5. Иноземцев В.Л. К теории постэкономической общественной формации. М.: Таурис. 1995. 330с.
6. Кальченко С., Попова Т., Кибенко Е. Кадровое обеспечение крестьянских хозяйств Украины как залог их инновационного развития. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2019. Vol. 5. No 5. P.1009-1016.
7. Консалтинг. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Консалтинг> (дата звернення 22.04.2020).
8. Малік М.Й. Забуранна Л.В. Сільський аграрний туризм як чинник розвитку сільських територій. Економіка АПК. 2012. № 5. С.110-115.
9. Чаянов А.В. Природа крестьянского хозяйства и земельный режим. Труды Всерос. съезда Лиги аграрных реформ. 1918. М. С.4-5.
10. Mishenin, Y., Valentynov, V., Maslak, O., Koblianska, I. (2017) Modern transformation in small-scale agricultural commodity production in Ukraine. *Marketing and management of innovation*, 4, 358–366.
11. Varchenko, O., Svyunov, I., Grynchuk, Y. and at (2018). The strategy of developing agricultural supply chain in terms of food security in Ukraine. *International Journal of Supply Chain Management*. 7(5). 657-666.

References:

1. Granovskaya V.G., Aleshchenko L.O. (2019). Ahroturyzm yak instrument dyversyfikatsiyi diyal'nosti ahroformuvan' [Agritourism as a tool for diversifying the activities of agroformations]. *APK economy*. № 12, p. 28
2. Eremenko D.V. (2017) Konkurentospromozhnist' fermers'kykh hospodarstv Ukrayiny: teoriya, metodolohiya, praktyka [Competitiveness of Ukrainian Farms: Theory, Methodology, Practice] [in Ukrainian].
3. Zaburanna, L.V. (2011) Zarubizhnyy dosvid rozvytku sil's'koho zelenoho turyzmu [Foreign experience in the development of rural green tourism]. *APK economy*. № 6, pp. 178-183
4. Zakon Ukrayiny «Pro osobyste selyans'ke hospodarstvo» [The Law of Ukraine "On Personal Peasant Farming"] 2003. № 742. Available at: <http://konesh.ru/zakon-ukrayini-pro-osobiste-selyanseke-gospodarstvo-stranica-4.html> (accessed 22 April 2020).
5. Inozemtsev V.L. (1995) K teorii postekonomicheskoy obshchestvennoy formatsii [To the theory of post-economic social formation]. [in Russian].
6. Serhii Kalchenko, Tatiana Popova, Ekaterina Kibenko (2019) Staffing of Ukrainian Farms as a Guarantee of their Innovative Development. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. Vol. 5. No 5, pp. 1009-1016. [in Russian].
7. Consulting. Available at: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Консалтинг> (accessed 22 April 2020).
8. Malik M.Y. Zaburna L.V. (2012). Sil's'kyy ahrarnyy turyzm yak chynnyk rozvytku sil's'kyy terytoriy [Rural agricultural tourism as a factor in the development of rural territories]. *APK economy*. № 1, pp. 84-89.
9. Chayanov, A. V (1918) Priroda krest'yanskogo khozyaystva i zemel'nyy rezhim [The nature of the farm and land regime] [in Russian].
10. Mishenin, Y., Valentynov, V., Maslak, O., Koblianska, I. (2017) Modern transformation in small-scale agricultural commodity production in Ukraine. *Marketing and management of innovation*, 4, pp. 358–366.
11. Varchenko, O., Svyunov, I., Grynchuk, Y. and at (2018). The strategy of developing agricultural supply chain in terms of food security in Ukraine. *International Journal of Supply Chain Management*. 7(5), pp. 657-666.